

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH VA UNI BAHOLASH

Turayeva Gulizahro Kaxxarovna

Guliston davlat universiteti dotsenti

Sulaymonov Ahmadjon Odiljon o'g'li

Azimov Shohruh Ne'matjon o'g'li

Ahmadvov Davlat

Azimov Shohrux

Guliston davlat universiteti

Bank ishi yo'nalishi talabalari

***Annotatsiya:** Ushbu tezisdagi qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash va uni baholash usullari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot davomida agrar sohadagi korxonalarning o'ziga xos xususiyatlari, xususan, ishlab chiqarishning mavsumiyliigi va tabiiy-iqlim sharoitlarining moliyaviy holatga ta'siri tahlil qilingan.*

***Kalit so'zlar:** Qishloq xo'jaligi, moliyaviy barqarorlik, agrosanoat majmuasi, o'z mablag'lari, rentabellik*

Kirish

Qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligi ularning tashqi va ichki salbiy omillarga bardosh berish qobiliyatini belgilaydi. Bu sohada moliyaviy holat ko'p jihatdan ishlab chiqarishning mavsumiy xarakteri, yer resurslaridan foydalanish samaradorligi va tabiiy-iqlim sharoitlariga bog'liq. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, aksariyat agrar korxonalarda aylanma mablag'larning yetishmasligi va debitorlik qarzdorligining yuqoriligi asosiy muammo bo'lib qolmoqda. Moliyaviy barqarorlikni oshirish uchun, avvalo, korxonaning o'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik koeffitsiyentini yaxshilash lozim. Bu borada mahsulot tannarxini pasaytirish, resurs tejovchi texnologiyalarni joriy etish va

tayyor mahsulotni sotish zanjirini (logistika va marketing) to'g'ri yo'lga qo'yish talab etiladi. Shuningdek, qishloq xo'jaligida kutilmagan xavf-xatarlarni (qurg'oqchilik, zararkunandalar) sug'urtalash tizimini rivojlantirish moliyaviy yo'qotishlarning oldini olishda muhim vosita hisoblanadi. Davlat tomonidan berilayotgan imtiyozli kreditlar va subsidiyalardan maqsadli foydalanish korxonalarning investitsion jozibadorligini oshiradi. Amaliyotda moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning strategik yo'nalishi sifatida — ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish, ya'ni faqat bitta turdagi ekin bilan cheklanmay, chorvachilik, bog'dorchilik va qayta ishlash tarmoqlarini parallel rivojlantirish taklif etiladi. Bu yondashuv pul oqimlarining yil davomida bir tekis tushishini ta'minlaydi va korxonaning bankrotlik ehtimolini kamaytiradi.

1-jadval

Moliyaviy barqarorlikni baholash koeffitsiyentlari jadvali

Koeffitsiyent nomi	Hisoblash usuli	Me'yoriy qiymati	Agrar sohadagi holat/Tavsif
Moliyaviy mustaqillik	O'z kapitali / Aktivlar jami	$> 0,5$	Sohada ushbu ko'rsatkich o'rtacha 0,51 atrofida saqlanmoqda.
Joriy likvidlilik	Aylanma aktivlar / Qisqa muddatli majburiyatlar	1,5 – 2,0	Ko'p hollarda me'yordan past (o'rtacha 1,6), bu to'lov qobiliyati zaifligini ko'rsatadi.
O'z mablag'lari bilan ta'minlanganlik	(O'z kapitali - Uzoq muddatli aktivlar) /	$> 0,1$	Mavsumiylik sababli aylanma mablag'larga ehtiyoj yuqori,

	Aylanma aktivlar		koeffitsiyent past bo'lishi mumkin.
Rentabellik darajasi	(Sof foyda / Xarajatlar) * 100	> 10%	Mahsulot turi va hududga qarab 5% dan 15% gacha o'zgarib turadi.

Investitsiyalar: 2023-yilda qishloq xo'jaligiga kiritilgan investitsiyalar hajmi sezilarli darajada oshgan, biroq ularning asosiy qismi bank kreditlari (masalan, tokzorlar uchun ajratilgan 75,1 mlrd so'mning 20,1 mlrd so'mi kreditlar) hisobiga to'g'ri keladi. Xavf-xatarlar: Moliyaviy barqarorlikka iqlim o'zgarishi va metan gaz chiqindilarining ortishi (jami chiqindilarning 58% qishloq xo'jaligi hissasiga) kabi ekologik omillar ham salbiy ta'sir ko'rsata boshlamoqda. Debitorlik yuki: Agrar korxonalarda jami mablag'larning katta qismi debitorlik qarzdorliklarida (sotilgan mahsulot uchun tushmagan pullar) to'planib qolishi moliyaviy barqarorlikka to'squinlik qilayotgan asosiy omildir.

Xulosa va takliflar

Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi korxonalarining moliyaviy barqarorligi nafaqat ishlab chiqarish hajmi, balki resurslardan oqilona foydalanish va moliyaviy resurslarni to'g'ri taqsimlashga bevosita bog'liq. Hozirgi kunda sohadagi korxonalar uchun asosiy xavf — bu aylanma mablag'larning yetishmasligi va tashqi qarzga bog'liqlik darajasining yuqoriligidir. Yuqoridagilardan kelib chiqib, qishloq xo'jaligi korxonalari moliyaviy barqarorligini oshirish bo'yicha quyidagi xulosa va takliflar ilgari suriladi:

1. **Ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish:** Faqat bir turdagi ekin (masalan, paxta yoki g'alla) bilan cheklanib qolmasdan, qo'shimcha daromad keltiruvchi tarmoqlarni

(chorvachilik, issiqxona xo'jaligi, qayta ishlash) yo'lga qo'yish lozim. Bu pul oqimlarining mavsumiy uzilishlarini kamaytiradi.

2. **Debitorlik va kreditorlik qarzdorligini optimallashtirish:** Mahsulot yetkazib berishda fyuchers shartnomalaridan keng foydalanish va to'lov intizomini qat'iy nazoratga olish orqali korxona hisob raqamlarida likvid mablag'lar aylanmasini tezlashtirish zarur.

3. **Sug'urta tizimini joriy etish:** Tabiiy ofatlar va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq moliyaviy yo'qotishlarni kamaytirish uchun hosilni sug'urtalashning zamonaviy mexanizmlaridan foydalanish, bu esa korxonaning kredit to'lash qobiliyatini kafolatlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. "Qishloq xo'jaligi korxonalari to'g'risida"gi qonun hujjatlari to'plami.
2. Mirziyoyev Sh.M. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
3. Abdug'aniyev A. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. Darslik. – Toshkent: "Adolat", 2021.
4. Vahobov A.V., Jumanov A. Moliyaviy tahlil. Darslik. – Toshkent: "Iqtisod-moliya", 2019.
5. Yo'ldoshev N.Q. Qishloq xo'jaligi korxonalari moliyasini boshqarish. O'quv qo'llanma. – T.: TDIU, 2020.
6. www.stat.uz – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi rasmiy sayti (Statistik ma'lumotlar va qishloq xo'jaligi hisobotlari uchun).

7. www.agro.uz – O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi portali (Sohadagi yangiliklar va strategik dasturlar uchun).
8. Sodiqov, I. (2025). San‘at oliygohlarida yosh rejissyorlarni kasbiy mahoratini va innovatsion kompetentligini rivojlantirish. Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi, (2), 336-341.
9. Mo‘Minova, L. R. (2023). Kommuna Ismoilova bastakorlar bilan hamkorlik an‘analari. Oriental Art and Culture, 4(2), 868-873.
10. Xusanov, H. (2021). Historical stages of Uzbek national singing art. Интернаукa, (22-4), 59-60.
11. Ikramov, S. N. (2023). Etyud aktyorlik mahoratining badiiy omili sifatida. Oriental Art and Culture, 4(2), 844-849.
12. O‘Xusanov, H. (2024). O ‘zbek musiqa san‘atining o ‘ziga xos xususiyatlari va zamonaviy masalalar. Inter education & global study, (8), 413-422.
13. Mo‘Minova, L. R. (2023). Results of focusing on art and culture in the new Uzbekistan. Экономика и социум, (10 (113)-2), 244-247.
14. Xusanov, H. (2025). Yangi O ‘zbekistonda milliy musiqa madaniyatining ahamiyati. Inter education & global study, 3(1), 503-510.
15. Sodiqov, I. (2025). The social and political role and educational significance of public holidays in Uzbekistan. Western European Journal of Linguistics and Education, 3(03), 99-102.